

Dossier
pedagògic

La Simfònica per a joves

Assaig obert de la preparació del concert
SCCC – Clàssics Enderrock

La Simfònica de Coblà i Corda de Catalunya
presenta el concert

**Clàssics
Enderrock**
29 i 30
de novembre
a l'Auditori de Girona

**Tossudament
Llach**

**Concert d'amor
i de guerra**

Mull

Beth
Elena Gadel
Roger Padullés
Marta Mathéu
Toni Marsol
Gemma Coma-Alabert
Polifònica de Puig-reig

Presentador: Ferran Frauca
Director: Francesc Cassú

AUDITORI
OBERT

Auditori de Girona

Índex

- Auditori Obert. Porta l'escola a l'Auditori
- La Simfònica per a joves: assaig obert
- Els músics i l'assaig obert
- Obres a treballar:
 - *Tossudament Llach:*
 - un repàs per la vida i obra de Lluís Llach
 - *Cançó d'amor i de guerra:*
 - Descripció general
 - Argument i context històric
 - Aspectes musicals
 - Tractat dels pirineus
 - *Llull, òpera en un pròleg i dos actes*
 - Descripció general
- La Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya: una formació orquestral única i singular
- Repassant conceptes: l'orquestra i el director de l'orquestra
- Els Instruments de la SCCC
 - La corda fregada i la corda pinçada
 - El vent fusta
 - El vent metall
 - La percussió

“Porta l’escola a l’Auditori”

Auditori Obert és la proposta educativa que l’Auditori de Girona posa a disposició de les escoles. Un recurs educatiu que té per objectiu introduir els alumnes al món de la música en viu, despertar la seva inquietud i sensibilitat envers la música i potenciar el desenvolupament dels infants i joves a través de vivències i experiències artístiques.

Amb aquesta proposta d’Auditori Obert, les escoles descobreixen l’equipament musical de la ciutat, amb una oferta molt diversa, treballada per a diferents etapes educatives que inclou concerts, tallers i assajos oberts; un recurs educatiu per als mestres i una experiència per als alumnes fent que el gaudi de la música en viu també sigui part formativa i alhora els ajudi a despertar el gust per la música i la cultura.

La Simfònica per a joves: assaig obert del concert *SCCC – Clàssics Enderrock*

*Les millors peces del tres Premis Enderrock de la
SCCC*

La **Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya** presenta en aquest projecte, un recopilatori de les peces més emblemàtiques dels seus tres darrers projectes:

Tossudament Llach

Cançó d'amor i de guerra

Llull

Simfònica de Cobla i Corda

L'any 2008 va néixer la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya (SCCC), una formació musical integrada pels instruments de corda tradicionals d'una orquestra simfònica, units al so dels instruments de vent de la cobla. En una segona etapa, a partir de 2012, la SCCC es reinventa i s'internacionalitza. Així, enregistra la seva trilogia de Llegendes: *Cinema* (2012), *Musical* (2013) i *Pop&Rock* (2014).

Els tres darrers projectes, *Tossudament Llach*, *Cançó d'amor i de guerra* i *Llull* han que han rebut tres premis **Enderrock en la categoria de votació popular al Millor Disc de Clàssica** els anys 2017, 2018 i 2019.

Els músics i l'assaig obert

Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya

Amb els artistes **Beth, Elena Gadel, Roger Padullés, Marta Mathéu, Torni Marsol i Gemma Coma-Alabert**

Polifònica de Puig-reig

Francesc Cassú, director

Jaume Lleixà, director tècnic de l'orquestra i presentador de l'assaig obert

Un assaig formatiu i atractiu per escoltar, veure i viure de prop la creació d'un espectacle singular.

Una sessió especial per a alumnes d'ESO i Batxillerat, una oportunitat per veure de en a prop, com treballa una orquestra

CCC – Clàssics Enderrock és un projecte de:

Tossudament Llach: un repàs per la vida i obra de Lluís Llach

Lluís Llach i Grande (Girona, 7 de maig de 1948) és un músic, cantautor, escriptor i polític català. Va ser l'últim component del grup d'intel·lectuals Setze Jutges i se'l considera un dels capdavanters de la Nova Cançó. Ha estat un referent, no solament musical sinó també intel·lectual, de tres generacions.

Fill d'un metge de poble, de família de terratinents, de mare mestra nascuda a Porrera (el Priorat), passa la seva infantesa a Verges. Lluís Llach s'introdueix en el món de la música de la mà de la seva mare, amb el piano que tenien a casa, i als nou anys continua estudiant a Figueres.

Als 16 anys es trasllada a Barcelona i estudia enginyeria. Allà s'integra al moviment de la Nova Cançó, incorporant-se a Els Setze Jutges, grup del qual va ser l'últim component.

Perseguit pel franquisme, als anys setanta va haver d'exiliar-se un temps a París. Al setembre de 1979 va esdevenir el primer cantant no operístic que va actuar al Gran Teatre del Liceu per presentar *Somniem*. El 6 de juliol de 1985, Llach va congreguar 103.000 persones al Camp Nou durant la celebració d'un concert, el més gran fet mai a Europa fins aleshores.

Entre el 1969 i el 2007, Llach va enregistrar 33 discs. La seva cançó més popular i més compromesa, *L'estaca* (1968), fou adaptada com a himne pel sindicat polonès Solidarność, i també es va convertir en l'himne oficial del club de rugbi Unió Esportiva Arlequins de Perpinyà i de la Revolució de Tunísia de 2011. El seu llibre *Memòria d'uns ulls pintats* fou un dels més venuts de l'any 2012.

Algunes cançons de Lluís Llach que us poden sonar:

Que tinguem Sort, Viatge a Ítaca, Amor particular, País Petit, El bandoler, Vinyes verdes vora el mat, Maremar, Abril 74, I si canto trist, Tendresa, La gallineta, Laura, Venim del nord venim del sud, Criatura dolcíssima, I tanmateix, Verges 2007.

Lluís Llach va decidir acabar la seva carrera de 40 anys, el dia 24 de març, a Verges, en una carpa amb capacitat per cinc mil persones.

Podeu ampliar continguts al web de la Fundació Lluís Llach:
www.lluisllach.cat

Cançó d'amor i de guerra

Títol: **Cançó d'amor i de guerra** (estrena l'any 1926 al Teatre Nou de Barcelona)

Tipologia: **teatre líric català** – sarsuela en 2 actes

Compositor: **Rafael Martínez Valls** (1887-1946)

Adaptació musical de la SCCC: **Francesc Cassú i Jordi**

Llibret de **Lluís Capdevila i Víctor Mora**

Protagonistes: Francina, Eloi i l'avi Castellet

On es desenvolupa / context històric: l'acció té lloc en un poble del Vallespir, comarca de la Catalunya Nord, annexionada a França arran del Tractat dels Pirineus. L'obra se situa l'any 1793, en plena revolució francesa.

Descripció general de l'obra:

Aquesta és, sens dubte, **l'obra lírica catalana** més popular i més programada de Catalunya. Va ser **estrenada el dia 16 d'abril de 1926** al Teatre Nou de Barcelona, en aquell temps, situat al Paral·lel. Els seus autors no pensaven que aquesta inspirada partitura entraria a formar part de la memòria col·lectiva del poble català. La censura de la dictadura del general Primo de Rivera va fer que, en un principi, es prohibís la seva estrena sota l'excusa que el títol original duia un missatge considerat revolucionari per a l'època: Els Soldats de l'Ideal.

Després d'una rocambolesca negociació entre Lluís Capdevila i Víctor Mora (coautors del llibret), l'empresari Josep Llimona i el secretari del Governador Civil, es va aconseguir que acceptessin registrar l'obra sota el títol de **Cançó d'Amor i de Guerra**.

El seu compositor, **Rafael Martínez Valls** (1887-1946), d'origen valencià, ens dona una mostra del seu verisme operístic, que ens emociona i ens embolcalla amb harmonies impactants, sota un discurs melòdic de primer nivell i gràcies a una instrumentació perfectament equilibrada; tant com l'adaptació que presenta la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya, signada pel compositor Francesc Cassú, director de la Cobla La Principal de la Bisbal.

El *leitmotiv* i el tema principal de la composició són una bona mostra de l'ofici musical que té l'autor, que ha guanyat per mèrits propis un lloc d'honor dins la història de la música culta catalana.

D'aquesta proposta musical, la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya n'ha fet un disc en el qual s'interpreta, per primera vegada, la romança cantada pel baríton, *No tingueu pena* i el tema del duet còmic *Quina costa més feixuga!* Dues partitures de l'obra original i inèdites fins ara. També per primera vegada s'ha gravat el "*Recitaire*", poema que ens descriu la situació de França i París durant la revolució.

Esmentar que els autors del llibret, Victor Mora Alsinella i Lluís Capdevila, van morir a l'exili com a conseqüència de la diàspora que va provocar la guerra civil de 1936.

Argument i context històric

El llibret situa l'acció dramàtica durant l'any 1793, en plena Revolució Francesa, en un poble del Vallespir, comarca de la Catalunya Nord annexionada a França arran del tractat dels Pirineus. Més enllà del context polític i social, la trama es basa en la història d'amor entre dos joves, l'Eloi i la Francina, que veuen com els seus destins se separen a causa d'una inesperada trobada amb l'infortuni, ja que el fill del batlle Ridau vol casar-se amb Francina costi el que costi. La pobra noia ha de renunciar a l'home que s'estima i, per imposició social i familiar, es veu obligada a casar-se amb el cacic del poble.

Al final, però, triomfa l'amor: l'home ric queda desemmascarat, el poble descobreix la seva roïnesa i la noia pot ser pretesa per l'home que estima. D'aquesta manera, la **trama principal** descobreix les disputes i contrarietats que es produeixen dins aquest **triple amorós**, al mateix temps que il·lustra l'agitat moment històric que convulsionava la França de finals del segle XVIII.

Al costat del tema amorós també es presenta el tema de la guerra. Guerra d'interessos socials, econòmics i polítics. Guerra entre els pretendents de la pubilla. Guerra entre les velles idees de l'antic règim i els nous ideals de llibertat, igualtat i fraternitat sorgits de la Revolució francesa. Guerra entre els interessos de la noblesa terratinent per mantenir els seus privilegis i els de la burgesia que vol liberalitzar l'estructura socioeconòmica. Guerra entre les idees provincianes i les idees urbanes.

Aspectes musicals

El tractament musical és el propi de les obres d'aquest gènere: a partir d'un llibret del tot costumista, ja que havia de connectar amb el públic, la música agafa aires populars i temes que el públic no avesat a la música simfònica pot reconèixer fàcilment.

El preludi comença amb un himne brillant confiat als metalls que es repeteix en el segon acte amb el cor així com també al final de l'obra. Tots els temes que componen aquesta sarsuela són originals del mateix compositor. Només fa una excepció en el preludi del segon acte, en què utilitza la cançó popular *Muntanyes del Canigó*, la qual revesteix amb un arranjament espectacular i una sensibilitat colpidora que, en una mostra de virtuosisme, el violí va desgranant, nota a nota, imitant l'inspirat tema.

En diferents ocasions, també utilitza els primers compassos de *La Marsellesa* per descriure una acció bèl·lica o un cant de joia per la... "victòria que s'apropa".

Cal destacar la força expressiva del **duet de la Francina i l'Eloi**, així com l'escena final del primer acte, amb una descripció èpica del drama i un retorn al *leitmotiv* que ens corprèn l'ànima.

Rafael Martínez Valls l'encerta també en el discurs musical de la resta de personatges com L'Horaci, un pseudo-revolucionari en versió còmica, o amb la simpàtica parella Catrina i Baldiri. Però encara ens sorprendrà més amb la sensibilitat que impregna en els temes musicals del baríton; l'Avi Castellet.

També ho fa palès en la impressionant romança de Francina, és com un "lamento" del seu destí. Aquí el compositor utilitza hàbilment les modulacions harmòniques per reflectir l'estat d'ànim de la protagonista. L'èxtasi musical arriba quan el tenor entona *Pirineu*, una cançó que s'ha convertit en un dels temes més populars de Catalunya des del mateix dia de la seva estrena.

Amb tot, Martínez Valls aconsegueix una obra de gran espectacularitat i gran descàrrega emotiva amb els mínims elements formals i sense grans desenvolupaments temàtics. *Cançó d'amor i de guerra* aconsegueix el seu propòsit gràcies a l'encert dels llibretistes que saben donar el sentiment nacionalista i l'autodeterminació d'una manera subtil, desplaçant l'acció a un país veí i a una altra època, però que no es pot deixar de relacionar amb una realitat més propera.

Breu apunt històric sobre el Tractat dels Pirineus

Ja que el **Vallespir** és la zona geogràfica on es desenvolupa l'acció, val la pena contextualitzar-la històricament: el Tractat dels Pirineus, ja que en aquest moment el comtat del **Rosselló i part de la Cerdanya** passen a formar part del territori francès.

El Tractat dels Pirineus, o Pau dels Pirineus, va ser **signat el 7 de novembre del 1659** entre Espanya i França, en els regnats de Felip IV de Castella i III d'Aragó, per una banda, i Lluís XIV de França, per l'altra, tot posant fi al litigi de la Guerra dels Trenta Anys.

Felip IV va negociar aquest tractat sense consultar les Corts Catalanes ni els afectats. De fet, no els ho va comunicar oficialment fins a les Corts de Barcelona de 1702, tot i que va ser públic i notori des de 1660, tal com consta al Dietari de la Generalitat, i la Diputació va haver de fer una ambaixada al virrei per a "**donar-li l'enhorabona de la felicitat nova de l'ajustament de les paus entre Espanya i França**". Els territoris afectats van conspirar durant anys per tornar a unir-se amb el Principat, i les autoritats catalanes també es van resistir a acceptar la partició, que no va poder fer-se efectiva fins al 1720.

Així doncs, el territori català es dividia en contra de la voluntat de les institucions catalanes, contra el Jurament per les Illes, pel qual les terres de l'antic Regne de Mallorca no podien separar-se de les de la Corona d'Aragó, per la voluntat de la monarquia hispànica de cedir els territoris del nord de Catalunya, a canvi de mantenir les possessions a Flandes. El Tractat incloïa conservar vigents les institucions catalanes al nord dels Pirineus, però aquesta part no va ser respectada pel rei francès Lluís XIV. Un any després del Tractat van ser dissoltes les institucions catalanes (Generalitat, cònsols, etc.) tot i que el mateix tractat preveia conservar-les.

Amb el Tractat dels Pirineus la corona francesa va guanyar els territoris del comtat del Rosselló que incloïa: **el Vallespir, el Conflent i el Capcir**, així com també mitja **Cerdanya**. Catalunya va ser la frontissa entre les dues grans potències de l'època. Els territoris de la Catalunya del Nord annexionats a França pel tractat han romàs sota domini francès des d'aleshores.

El tractat també preveia el casament de Lluís XIV de França i Maria Teresa d'Àustria, filla de Felip IV de Castella. Maria Teresa va haver de renunciar als seus drets successoris al tron d'Espanya a canvi d'una compensació econòmica que havia de formar part del dot. Aquesta compensació no es va pagar mai i fou un dels múltiples factors que van portar a la Guerra de Successió Espanyola, el 1702.

***Mapa de la divisió dels antics comtats del Rosselló i la Cerdanya entre les monarquies hispànica i francesa (sobre mapa polític actual)

Llull, òpera en un pròleg i dos actes

Francesc Cassú, director de La Principal de la Bisbal i de la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya, l'escriptor **Jaume Cabré**, autor de *Jo confesso*, i el director d'escena **Xavier Albertí** s'han aliat per crear *Llull, una òpera en un pròleg i dos actes* que gira al voltant d'una de les figures cabdals de la literatura catalana: Ramon Llull. L'òpera, interpretada per la **Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya** i la **Polifònica de Puig-reig**, explica les aventures i desventures del filòsof mallorquí en el seu viatge a Jerusalem, on l'intentaran matar, el tancaran a la presó i, fins i tot, es retrobarà amb la seva filla.

Música: **Francesc Cassú**

Llibret: **Jaume Cabré**

Direcció musical: **Francesc Cassú**

Direcció escènica: **Xavier Albertí**

Roger Padullés, tenor — Ramon Llull

Marta Mathéu, soprano — Magdalena Llull

Toni Marsol, baríton — Nicolau Eimeric

Gemma Coma-Alabert, mezzosoprano — Blanca Picany

Oriol Rosés, contratenor — — Felip IV, Rei de França

Ezequiel Casamada, tenor — Jacques de Molay

Ricard Sabata, tenor — Bevedor/Monjocartoixà

Joan Garcia Gomà, baríton — Bernat d'Isaac

Ferran Frauca, baríton — Tomeu / Rabí

Marc Pujol, baix — Muftí de Bugia / Papa Climent V

Orquestra: **Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya**

Cor: **Polifònica de Puig-reig**

Direcció del cor: **Josep M. Conangla i Emmanuel Niubò**

Sessió preparatòria per a professors a càrrec de **Jaume Lleixà**, director tècnic de la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya

La Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya, una formació orquestral única i singular

L'any 2008 va néixer la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya(SCCC), impulsada per l'empresa Metalquímia de Girona, una **formació musical inèdita** integrada pels instruments de corda tradicionals d'una orquestra simfònica units al personalíssim so dels instruments de vent de la cobla.

Oboès, flautes, clarinets i fagots són substituïts així per tibles, tenores, fiscorns i flabiols, sota el reconegut mestratge de La Principal de la Bisbal. Per arrodonir els colors i el ritme, la SCCC inclou també en el seu repertori instrumentacions per a arpa, piano i guitarra solista així com la corresponent secció de percussió.

En la seva primera etapa (2008-2011), va estar constituïda per La Principal de la Bisbal, cobla oficial de la Generalitat de Catalunya i Creu de Sant Jordi, i per l'Orquestra de Cambra de l'Empordà. El repertori de la SCCC va estar dedicat aquells primers anys a la música catalana de tots els temps, amb orquestracions de músics reconeguts de les nostres terres. Les possibilitats d'una formació com aquesta, única al món, són inesgotables i, sens dubte, li permeten aportar el seu gra de sorra a la cultura musical catalana. Per aquest motiu, des del primer dia s'ha encarregat la composició de noves obres a músics catalans tan reconeguts com són **Albert Guinovart, Salvador Brotons, Carles Cases, Enric Palomar, Francesc Cassú** o monsenyor **Valentí Miserachs**. Així han nascut mag-

nífiques peces, com *Sirenes, Companyonia universal, Arquivoltes, Introducció i Bailete, Perfum mediterrani, En els braços de la mare*, així com *Catalanitat*, una impressionant obra de caràcter patriota que s'ha pogut sentir ja a les emissores més significatives del nostre país, especialment en diades ben assenyalades per al poble català.

Les possibilitats d'una formació com aquesta, única en el món, són inesgotables i li permeten aportar el seu gra de sorra a la cultura musical catalana

La segona etapa s'ha caracteritzat per la internacionalització del repertori. Així han nascut els discs *Llegendes del Cinema* (any 2012), amb les principals bandes sonores del cinema del segle XX, *Llegendes del Musical* (any 2013), amb algunes de les peces més emblemàtiques del teatre musical de Broadway arranjades per Francesc Cassú i Adrià Barbosa, sense oblidar *Flor de nit*, del compositor català Albert Guinovart, i *Llegendes del Pop&Rock* (any 2014), un recull d'èxits de grups del pop i el rock del segle XX, amb els cantants Beth i Manu Guix, i la incorporació de nous instruments, com la guitarra i el baix elèctrics.

Des de l'any 2012 fins al 2015, la SCCC ha comptat amb les col·laboracions dels cantants **Nina, Cris Juanico, Beth i Manu Guix**, i del saxofonista **Pep Poblet** en els seus enregistraments i concerts. L'any 2015 actua al Gran Teatre del Liceu amb **Josep Carreras** i la Polifònica de Puig-Reig; al Palau de la Música Catalana interpretant les *Llegendes del Cinema*; i, amb motiu de la Diada de l'11 de setembre, la SCCC va oferir el concert *Seguem arran* al Born Centre Cultural.

L'any 2015 es va presentar *SCCC: The very Best*, un recull dels millors moments de la trajectòria de l'orquestra, i el 2016 es va presentar *Tossudament Llach*, una recopilació de les peces més emblemàtiques del cantautor empordanès al llarg dels seus 50 anys dalt dels escenaris, amb les veus de Beth, Elena Gadel, Manu Guix i Roger Padullés. El disc *Tossudament Llach* va obtenir el Premi Enderrock 2017 al millor disc en la categoria de Clàssica.

El darrer projecte discogràfic de la SCCC, la sarsuela *Cançó d'amor i de guerra* de Rafael Martínez Valls, es va presentar

a l'Auditori de Girona els dies 24 i 25 de novembre de 2017. Amb aquest nou disc, la SCCC va ser guardonada novament amb el Premi Enderrock 2018 al Millor Disc de Clàssica.

El camí que té per recórrer la Simfònica de Cobla i Corda de Catalunya és d'allò més engrescador i representa un autèntic repte, tant pel seu **vessant pedagògic-educatiu** com per l'adaptació d'obres ja consagrades del repertori internacional, així com pels encàrrecs als joves talents creadors catalans, que tenen al seu abast una eina nova, amb empenta i farcida d'il·lusions, capaç d'oferir una alternativa de gran qualitat al públic que estima la nostra música. Ens trobem davant d'un fet històric: la consolidació d'una formació simfònica única i, per tant, incomparable.

Repasant conceptes: Què és una orquestra?

L'orquestra és un **conjunt instrumental**. De conjunts instrumentals n'hi ha de molts tipus i mides, depenent de les necessitats de cada tipus de música i, de fet, el mateix passa amb les orquestres. Les necessitats de cada tipus de **repertori** determinaran la **mida** i la **composició** (els instruments que la componen) de cada orquestra.

Segons les diferents maneres d'agrupar els instruments de música, les unes donen naixença a l'orquestra i les altres a conjunts instrumentals que corresponen a la música de cambra. Es reserva el nom d'orquestra als conjunts que mobilitzen molts músics per executar certes parts (especialment de corda, quan parlem de l'orquestra simfònica tradicional).

Tot i la varietat de formacions que arribem a trobar, podem establir unes característiques generals que ens permeten diferenciar entre diferents tipus d'orquestra segons la mida o el tipus d'instrumentació:

– Parlem d'**Orquestra simfònica** (o filharmònica) davant d'una formació orquestral de grans dimensions (a partir de 40-50 músics, depenent dels criteris) que compta amb instruments de les quatre famílies instrumentals, és a dir, vent fusta, vent metall, corda i percussió. L'orquestra simfònica es desenvolupa a partir de l'aparició de la simfonia en tant que forma musical i el desenvolupament de les formacions orquestrals en pro de l'explotació dels recursos expressius que ofereixen, tant pel què fa al tipus de sonoritats que exploten com des del punt de vista de la mida (com, per exemple en la famosa Simfonia no. 8 en Mib M de Gustav Mahler que rep el sobrenom de "la simfonia dels mil" a causa del gran nombre de participants que exigeix).

– L'**Orquestra de cambra** és, podríem dir, una versió reduïda de l'orquestra simfònica. Conté, com l'anterior, instruments pertanyents a les quatre famílies d'instruments, si bé en menor nombre i varietat i, en general, no supera la trentena de components. Amb aquesta formació se solen interpretar els repertoris orquestrals més antics, com les obres de Bach, Haendel o Vivaldi. Com que correspon a l'esquema típic del classicisme en l'orquestra de cambra és on millor es veu la instrumentació per parelles típica d'aquesta època, que en l'orquestra simfònica sovint queda desdibuixada degut a la quantitat d'instruments i la varietat de les orquestracions.

– En una **Orquestra de corda** veiem la mínima expressió de l'orquestra com a tal i el què en conforma el seu nucli essencial: el grup de corda. Bàsicament l'orquestra de corda és una versió augmentada del quartet de corda clàssic al què afegim una secció de contrabaixos.

La Simfònica de Cobla i Corda

Els instruments i famílies d'instruments

La singularitat d'aquesta formació, consisteix en fusionar els instruments d'una orquestra simfònica amb els instruments tradicionals d'una formació de cobla.

Agrupats per famílies, la Simfònica de Cobla i Corda està formada pels següents instruments:

Corda fregada: **violí, viola, violoncel, contrabaix**

Corda pinçada: **arpa**

Vent fusta: **flabiol, tible, tenora**

Vent metall: **trompeta, trombó de pistons, ftsorn**

Percussió: **timbales, caixa, plat, bombo, xilòfon**

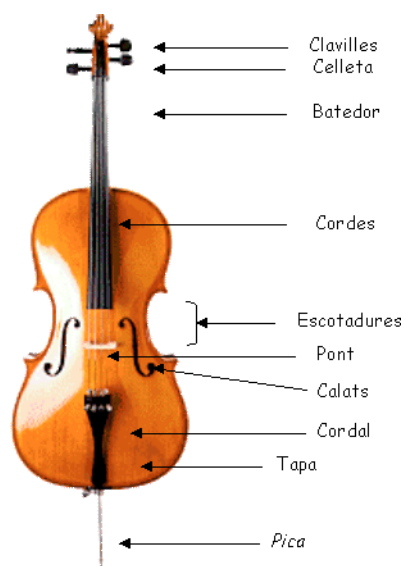
Soprano, Contralt, Tenor i Baix -, de manera que seguirem aquesta lògica a l'hora de llistar l'instrumentari.

El **Violí** és, de bon tros, l'instrument més nombrós de l'orquestra. Això és degut, sobretot, a una qüestió de tessitura i de volum de so que fa que se subdivideixin en violins primers i segons. Els violins primers són les veus instrumentals soprano del repartiment i els segons són, doncs, les veus instrumentals contralt. El violí, com tots els instruments de la seva família és un instrument amb quatre cordes que s'afinen per intervals de quinta, essent la més greu sol 2, seguida de re 3, la 3 i mi 4. El seu nom en italià (*violino*) significa *petita viola* i és el més agut de la família.

La Corda fregada

La Corda fregada és, sense cap mena de dubte, la família més ben representada a la paleta orquestral des d'un punt de vista quantitatiu. Els instruments de corda fregada, en concret els de la família del **violí**, formen el nucli dur del conjunt orquestral i hi estan representats en quantitat per qüestions d'equilibri tímbric i d'intensitat sonora.

En l'orquestra clàssica els instruments se solen distribuir, d'esquerra a dreta, d'agut a greu i, per qüestions històriques, les tessitures dels instruments es basen en les tessitures humanes essencials – a saber:

Les parts essencials del violí, que són comuns a tota la família, són les que podeu veure en aquesta il·lustració:

En el cas del Violí i la Viola, L'apèndix inferior de l'instrument, que s'anomena **pica**, no és necessari i se sol substituir per la **costella**, que facilita l'encaix de l'instrument entre l'espatlla i el coll.

La **Viola** és, al seu torn, l'instrument *contralt* i *tenor* de la família del violí. El seu nom prové de *Viola da braccio*, en contraposició a la *Viola da gamba*, que se sosté entre les cames i està dotada de trasts (com la guitarra), a més de tenir 6 cordes enlloc de 4. De talla més gran que el Violí, està afinada una quinta per sota del Violí, essent l'afinació de les cordes obertes com segueix: Do2, Sol2, Re2 i La3.

El **Violoncel** és l'instrument *baix* del grup. Degut a la seva mida, ja no es pot sostenir entre l'espatlla i el coll i, en èpoques pretèrites, es tocava tot aguantant-lo entre les cames. La invenció de la *pica* va ser clau per augmentar-ne la capacitat de ressonància i, per tant, la potència sonora. Està afinat una octava per sota de la Viola, és a dir: Do1, Sol1, Re2, La2.

El **Contrabaix** és, a part de l'instrument de majors dimensions de la família, el més curiós de tots en termes evolutius. És l'únic dels quatre del grup que conserva certes característiques de les antigues violes de gamba: la tapa posterior és plana, no convexa com en els altres tres; les espatlles tenen la forma més caiguda que la dels altres tres (que és pràcticament igual); i, finalment, l'afinació de les cordes és per quartes (i no pas per quintes com els altres tres) (Mi-1, La-1, Re1, Sol1, quan les cordes són quatre).

Tots i cadascun dels instruments de corda fregada es toquen amb un element que, per similitud, anomenem **Arc** o **Arquet**. Es tracta d'una vara de fusta –normalment gairebé cilíndrica– als extrems de la qual s'han subjectat unes cerres o algun altre material que tingui prou adherència per fer vibrar les cordes quan es fregen. La fricció de les cerres amb la corda de l'instrument és el que genera el so. Durant segles, en diferents cultures les cerres han estat de cua de cavall. És un estri indispensable en tots els instruments de corda fregada.

La Corda pinçada: l'Arpa

L'arpa és un instrument de corda pinçada compost per un marc ressonant i una sèrie variable de cordes tensades entre la secció inferior i la superior. Les cordes poden ser pinçades amb els dits, les ungles o amb un plectre.

El Vent fusta

La singularitat de la Simfònica radica en els instruments d'aquesta família. Els tradicionals instruments de vent fusta d'una formació orquestral clàssica (Oboè, Fagot o Flauta) quedaran substituïts per instruments molt propis de la cobla, com són el **flabiol**, **tiple** i **tenora**.

El **Flabiol** pertany a la família de les flautes, amb embocadura de bisell, i de les famílies de flautes tocadres amb una sola mà. Fa entre 20 i 25 centímetres de llargada i acostuma a tenir cinc o sis forats dalt i tres a sota. En la música de cobla, el que duu el flabiol també porta un tamborí al colze esquerre que pica amb la mà dreta. La seva zona geogràfica tradicional aniria des del sud de Catalunya fins a la Catalunya Nord, i des de la Franja de Ponent fins a les Illes Balears, on es fa servir com a instrument solista en melodies pròpies. El flabiol dels flabiolaires és l'instrument més antic i representatiu de la música popular catalana.

El **Tible** pertany a la família de les xeremies amb embocadura de canya doble creat a mitjans segle XIX. El tible té un so agut i punyent, i és un dels instruments, conjuntament amb la tenora, de la cobla. El nom de tible esdevé de la classificació

de la veu humana: "tible" correspon a la veu aguda. Està format per tres parts diferenciades: cap, cos i campana.

La **Tenora** és de la família de les xeremies, amb embocadura de canya doble creat a mitjans de segle XIX. Conjuntament amb el tible, formen la parella d'instruments més característics de la cobla. Té un paper dins de la formació de solista (moltes vegades és l'instrument encarregat de realitzar els solos de les sardanes). El nom de tenora esdevé de la paraula tenor que s'utilitza per a designar la veu masculina. Antigament, a finals del segle XIX i principis del XX, algunes de les sardanes que s'escriuen estaven inspirades en àries d'òpera conegudes. En aquestes sardanes, la tenora era la protagonista amb els solos musicals, que corresponien als solos del tenors de les àries.

Tible

Tenora

El Vent metall

Són un instruments musical de vent amb una embocadura de **broquet**. Així, doncs, malgrat la denominació, el material amb què es construeixen no és el més adequat per distingir-lo. La flauta travessera o el saxòfon, malgrat que estan construïts amb metall, no tenen embocadura de broquet i per això són considerats instruments de fusta. Els diferents sons s'obtenen per la combinació de les diferents pressions que els llavis fan en vibrar dins del broquet i -en els instruments moderns, a partir del segle XVI, d'algun mecanisme que permet modificar la llargada total del tub. Aquestes mecàniques han estat, essencialment, tres:

- **Forats** practicats en el tub, a la manera dels instruments de fusta com en el cas de la **corneta renaixentista** i **barroca**.
- Una **colissa** lliscant, com en el cas dels **sacabutxos** i del **trombó de colissa** (de vares).
- **Vàlvules**, normalment tres, que tant poden ser giratòries com -majoritàriament- de **pistons**.

La progressiva incorporació d'aquests mecanismes als instruments d'aquest grup va permetre ampliar enormement les seves possibilitats, especialment permetre que fossin completament **cromàtics**, i ampliar la seva **tessitura**.

La Simfònica de Cobla i Corda, està formada per tres instruments d'aquesta família: la trompeta, el trombó de pistons i el fiscorn. La **Trompeta** està constituïda

per un tub metàl·lic llarg i estret, gairebé cilíndric excepte a la part final i doblegat dues vegades, amb una embocadura de metall on es posen els llavis en un extrem i un pavelló obert obert a l'altre.

El seu origen és molt antic, egipcis, hebreus, grecs i romans ja les utilitzaven, sobretot les trompetes militars, per organitzar les batalles.

Durant l'Edat Mitjana s'utilitzaven uns instruments de vent metall semblants a una trompeta recta i llarga (**clarins**, **anaftl**, **trombetta**...) però per comoditat, ja que eren difícils de traslladar, al s. XV es va començar a doblegar el tub, primer en forma de essa i cap al s. XVI tal i com és actualment.

Durant els s. XVII i XVIII es van construir diversos tipus de trompetes de tons diferents (**trompetes naturals**). Finalment, l'any 1815 els alemanys Stölzel i Blühmel inventaren les vàlvules de pistons i aparegué la trompeta moderna.

El seu so és net i clar, esclatant. Té un timbre brillant i ric en harmònics. Aquest es pot modificar incorporant al pavelló diversos tipus de sordines, que poden convertir el so en més vellutat, suau o obscur.

El **trombó de pistons** és un instrument que, d'acord amb la classificació de Hornbostel-Sachs, és aeròfon i pertany a la família de les trompetes cromàtiques. El sistema pel qual la llargada total del tub es pot regular és de vàlvules de pistons, exactament igual que en la trompeta, i a diferència del trombó de colissa. De fet, és pràcticament igual que una trompeta, però afinat una octava més greu, amb un so semblant al trombó de vares. És un instrument no transpositor, afinat en Do. El seu ús pràcticament es troba restringit al món de la cobla. En general, els instrumentistes que toquen el trombó de colissa, també toquen el depistons.

El **ftscorn** té embocadura de broquet, com la trompeta però, a diferència d'aquesta, no té pistons sinó vàlvules. És de la família dels flugelhorns. El seu origen és la zona est d'Europa i introduït a la cobla. Actualment només el trobem en aquesta formació i en alguns grups de música tradicional.

La Percussió

Els instruments de percussió formen un gran grup en què tenen cabuda elements variadíssims tant pel què fa a l'origen com a la tipologia. A nivell etnogràfic els instruments de percussió han evolucionat en totes les cultures del món, tot donant un llarg catàleg d'instruments. En el repertori clàssic la percussió ha tingut un paper menys destacat que en d'altres, si bé alguns instruments han entrat a formar part indefectible de la paleta orquestral.

Si bé l'instrumentari que podem trobar en una orquestra simfònica a dia d'avui és variadíssim (**Claus, Plats, Triangle, Caixa, Marimba, Xilòfon**, i un llarg etcètera) l'instrument estrella d'aquesta secció són, sens dubte, les **Timbales**. En el cas de la Simfònica de Cobla i Corda, la percussió es conforma de **timbales, caixa, plat, bombo** i **xilòfon**.

Destacarem la **Timbala** és un instrument membranòfon. Ens hi referim normalment en plural ja que se solen tocar habitualment en grups de dues - a voltes més-, en què cadascuna de les timbales s'afina en una nota de l'escala musical.

La paraula timbal prové del grec *tympa-num* que significa membrana que vibra, però el veritable origen d'aquests instruments no és grec sinó àrab i provenen d'una denominació general que es donen als instruments en forma de tambor (petits o grans) i coneguts amb el nom de *naqqara*.

El control del so s'exerceix per part del percussionista a través de les maces, els pedals i, convenientment, utilitzant la mà per controlar la vibració de la membrana l'instrument.

FUNDACIÓ **AUDITORI**
PALAU DE CONGRESSOS
GIRONA

www.auditorigirona.org
Tel: 872 08 07 09

Segueix l'Auditori de Girona a:

**AUDITORI
OBERT**